

कक्षा – XII
संस्कृतम् (केन्द्रिकम् -322)
अङ्कयोजना -2018-19

समय: – होरात्रयम्

पूर्णाङ्कः 100

प्रश्नसङ्ख्या	खण्डः	अङ्काः
	'क' खण्डः अपठित-अवबोधनम्	10 अङ्काः
1.	1.अ. (i) पशुतुल्यः (ii) शिक्षायाः अधिकारः (iii) शिक्षया (iv) विशिष्टम् अवधानम् / अवधानम् / विशिष्टावधानम् (v) मानवमात्रस्य आ. (i) छात्राः विद्यालयं गत्वा पुस्तकीयं ज्ञानं लभन्ते, सहैव तस्य ज्ञानस्य व्यावहारिकजीवने कथम् उपयोगः विधेयः इत्यपि जानन्ति । (ii) सर्वैः मिलित्वा प्रयतितव्यं यत् कोऽपि बालकः काऽपि बालिका वा शिक्षायाः प्रकाशात् (iii) शिक्षया मानवः उचितानुचितज्ञानं प्राप्नोति, कर्तव्याकर्तव्यविवेकं च लभते । वञ्चिता मा भवेत् । इ. (i) मानवाय (ii) प्रदातव्या (iii) पुस्तकीयम् (iv) उन्मीलनम् (v) व्यावहारिकम् ई. शिक्षायाः महत्वम् / शिक्षा / शिक्षायाः अधिकारः	$\frac{1}{2} \times 4 = 2$ $2 \times 2 = 4$ $\frac{1}{2} \times 4 = 2$ 2
	खण्डः - ख रचनात्मककार्यम्	15 अङ्काः
2.	2. (i) पत्रम् (ii) गृहीताः (iii) अभिरुचिः (iv) भाषा (v) स्वीकृतम् (vi) संस्कृतम्	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$

	(vii) मनोविज्ञानम् (ix) गणितम्	(viii) विज्ञानसंकाये (x) पित्रोः	
3.	(i) भूपतेः (iii) सुप्तः (v) व्यजनम् (vii) जनयति (ix) मक्षिकायाः	(ii) अहर्निशम् (iv) ऊष्माणम् (vi) मुहुर्मुहुः (viii) क्रुद्धः (x) मूर्खमित्रात्	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$
4.	प्रदत्त-विषयम् अधिकृत्य छात्रः स्वेच्छया वाक्यानां रचनां करिष्यति । प्रति-शुद्धवाक्यनिमित्तम् एकः अङ्कः प्रदेयः ।		$1 \times 5 = 5$
	खण्डः - ग अनुप्रयुक्तव्याकरणम्		30 अङ्काः
5.	(i) हिताद्+न/हितात्+न (ii) सदा+अनुकुलेषु (iii) निर्घषण+छेदन (iv) कीदृशी+इयम् (v) लोभः+चेद् (vi) अशक्तैः+बलिनः (vii) महा+उत्सवः		$1 \times 6 = 6$
6.	(i) स्थानम् अनतिक्रम्य (ii) मूढा धीः येषाम् (iii) अहश्च रात्रिश्च (iv) उच्च्वासेन सहितम् (v) सर्वाः सम्पदः (vi) कालस्य पर्ययात् (vii) महान् च असौ कविः / महान् कविः		$1 \times 6 = 6$
7.	(i) आगन्तव्यम् (ii) विततः (iii) निर्मत्स्यताम्		$1 \times 8 = 8$

	<p>तत् सरो निर्मत्स्यतां नीतम् ।</p> <p>III. (i) सरः (ii) प्रभातः/प्रभाते (iii) यद्भविष्याय (iv) प्रतिभाति (v) अहम्</p>	$\frac{1}{2} \times 4 = 2$
11.	<p>पद्यांशः</p> <p>I. (i) हिमम् (ii) दोषः</p> <p>II. (i) गुणसन्निपाते दोषः इन्दोः किरणेषु अङ्कः इव निमज्जति ।</p> <p>III. (i) दोषः अथवा अङ्कः (ii) हिमालयाय (iii) इन्दोः (iv) सौभाग्यः (v) एकः</p>	<p>5</p> <p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p> <p>$2 \times 1 = 2$</p> <p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p>
12.	<p>नाट्यांशः</p> <p>I. (i) चन्द्रगुप्तः / राजा (ii) आकाशे</p> <p>II. (i) स्वभवनगतः आसनस्थः चिन्तां नाटयन् चाणक्यः प्रविशति । (ii) कञ्चुकी 'यथा आज्ञापयति देवः' इति उक्त्वा निष्क्रान्तः ।</p> <p>III. (i) अतिवर्तेत (ii) दुरात्मा (iii) निष्क्रान्तः (iv) आकाशे (v) चाणक्यः</p>	<p>5</p> <p>$2 \times 1 = 2$</p> <p>$\frac{1}{2} \times 4 = 2$</p>
13.	<p>(i) शिवराजविजयात्, अम्बिकादत्तव्यासः (ii) चाणक्यः, राजानं चन्द्रगुप्तम् अथवा (i) पञ्चतन्त्रम्, विष्णुशर्मा (ii) चाणक्यः, राजानं चन्द्रगुप्तम्</p>	<p>$2 \times 2 = 4$</p> <p>$2 \times 2 = 4$</p>

14.	<p>(i) (क) सः कुमित्रं भवति यः राज्ञे समुचितं परामर्शं न ददाति ।</p> <p>(ii) (ग) स्तूपः अद्भुतं प्रकाशं प्रसारयति ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>(i) दरिद्रता (ii) चत्वारि (iii) न्यूनानि</p> <p>(iv) अतिथीनाम् (v) तृणनिर्मितम् आसनम् (vi) जलम्</p> <p>(vii) वाणी (viii) असत्कृता</p>	<p>$2 \times 2 = 4$</p> <p>$1 \times 8 = 8$</p>
15.	<p>(i) बलिनः (ii) अथवा</p> <p>(iii) तेषाम् (iv) भवेत्</p> <p>(v) विमुखीभवन्ति (vi) स्फीताः</p> <p>(vii) परैः (viii) तस्य</p> <p>(ix) सत्यम् (x) पन्थाः</p> <p>(xi) ऋषयः (xii) परमम्</p>	<p>$\frac{1}{2} \times 8 = 4$</p>
16.	<p>(i) (घ) वने विसर्जितः</p> <p>(ii) (क) धनविनाशगता विचिन्ता</p> <p>(iii) (ख) निर्घषणच्छेदनतापताडनैः</p> <p>(iv) (ग) षण्णाम् ऋतूनाम्</p>	<p>$1 \times 4 = 4$</p>
17.	<p>(i) (ख) ब्रह्मणः</p> <p>(ii) (क) जलेन</p> <p>(iii) (ख) वर्षम्</p> <p>(iv) (ग) पवित्रम्</p> <p>(v) (ख) कथितम्</p>	<p>$1 \times 4 = 4$</p>
	<p>खण्डः – घ भाग - ii</p> <p>सामान्यसंस्कृतसाहित्यपरिचयः</p>	
18.	<p>महाकविःकालिदासः</p> <p>महाकविः कालिदासः कविकुलशिरोमणिः अस्ति । सः “कविताकामिन्याः विलासः , कविकुलगुरुः” इत्यादि-उपाधिभिः सुशोभितः अस्ति । सः उज्जयिनीवास्तव्यः आसीत् इति मन्यते । तस्य कालविषये एकमतिः नास्ति । तेन लिखिताः सप्त ग्रन्थाः सन्ति –</p> <p>(i) रघुवंशम् (ii) कुमारसंभवम् च → महाकाव्ये</p> <p>(iii) अभिज्ञानशाकुन्तलम् (iv) विक्रमोर्वशीयम् (v) मालविकाग्निमित्रम् च → नाटकानि</p> <p>(v) मेघदूतम् → खण्डकाव्यम्</p> <p>(vi) ऋतुसंहारम् → खण्डकाव्यम्</p>	<p>5</p>

<p>महाकवि भासः महाकविः भासः प्रसिद्धनाटककाररूपेण ख्यातिं लभते । तेन त्रयोदशनाटकानि रचितानि । तस्य कालस्थानविषयेऽपि ऐकमत्यं नास्ति । सः उत्तरभारतस्य निवासी आसीत् इति मान्यता अस्ति । ई.पू. चतुर्थ-शताब्द्याम् सः नाटकानि रचितवान् इत्यपि मान्यता अस्ति ।</p> <p>भर्तृहरिः भर्तृहरिः सप्तम्यां शताब्द्याम् आविरभवत् इति मन्यते । तेन रचितं शतकत्रयम् तस्य कीर्तिं दिक्षु वितनोति । नीतिशतकम्, शृङ्गारशतकम् वैराग्यशतकम् च तेन लिखितम् । प्रत्येकं ग्रन्थे शतश्लोकाः सन्ति । नीतिशतकस्य सर्वे श्लोकाः अद्यापि सार्थकतां भजन्ते । (1)</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 50%;">(i) नान्दी</td> <td style="width: 50%;">(ii) पद्यकाव्यम्</td> </tr> <tr> <td>(iii) कुमारसम्भवम्</td> <td>(iv) महाकवि भासः</td> </tr> <tr> <td>(v) चम्पूकाव्यम्</td> <td>(vi) दीर्घसमासानाम्</td> </tr> <tr> <td>(vii) हास्योत्पादकम्</td> <td>(viii) निकषम्</td> </tr> <tr> <td>(ix) दश</td> <td>(x) मुद्राराक्षसम्</td> </tr> </table> <p>(ब) महाकाव्यम् – (i) महाकाव्यस्य कथावस्तु प्राचीनारख्यानाधारितम् ऐतिहासिकवृत्ताधारितं वा भवति । (ii) अस्य नायकः धीरोदातः भवति । (iii) अस्य विभाजनं सर्गेषु भवति । (iv) अस्मिन् मानवजीवनस्य समग्रतायाः प्रसारः भवति । (एवम् अन्यानि वाक्यानि लेखितुं शक्यन्ते।)</p> <p>गीतिकाव्यम् (i) संस्कृतपद्यसाहित्यस्य उत्कृष्टं निदर्शनम् गीतिकाव्यं भवति । (ii) अस्मिन् गेयता मुख्यरूपेण भवति । (iii) अस्मिन् एक एव विषयः वर्णितः भवति । (iv) अस्य भाषाशैली अलङ्कृता भवति । (v) मेघदूतं गीतिकाव्यस्य उत्कृष्टं निदर्शनम् ।</p>	(i) नान्दी	(ii) पद्यकाव्यम्	(iii) कुमारसम्भवम्	(iv) महाकवि भासः	(v) चम्पूकाव्यम्	(vi) दीर्घसमासानाम्	(vii) हास्योत्पादकम्	(viii) निकषम्	(ix) दश	(x) मुद्राराक्षसम्	<p>½×10=5</p> <p style="margin-top: 100px;">5</p>
(i) नान्दी	(ii) पद्यकाव्यम्										
(iii) कुमारसम्भवम्	(iv) महाकवि भासः										
(v) चम्पूकाव्यम्	(vi) दीर्घसमासानाम्										
(vii) हास्योत्पादकम्	(viii) निकषम्										
(ix) दश	(x) मुद्राराक्षसम्										

*****